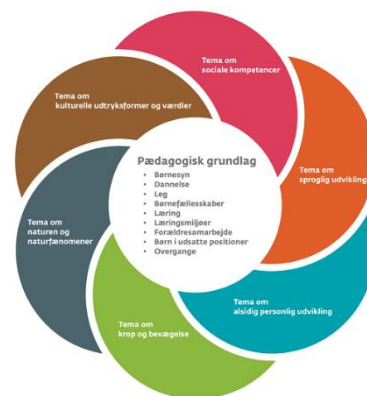

tema:

krop og bevægelse...

...i børnehaven

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

DET GØR VI (blandt andet):

- **Vores legepladser:** vi tilbringer mange timer på legepladsen, hvor vi tilbyder en bred vifte af aktivitetsmuligheder for børnene – stille lege og vilde lege, selvkørende lege og lege med voksne som deltagere, støtte til at udfordre sig selv og finde på nye måder at bruge kroppen og sanserne på, nye og gamle regellege, boldspil og aktiviteter.
- **Ture:** Mange ture går til skoven, legepladser og andre steder, hvor der er anderledes muligheder for at bruge sin krop og sine sanser. Vi har fokus på at udvikle børnenes styrke og udholdenhed gradvis, så turene bliver længere og mere udfordrende, jo ældre børnene bliver.
- **Fælles lege og motorik indenfor:** Sanglege, fagtelege og tumlelege giver mange gode oplevelser med at bruge sin krop, rytme og koordination i fællesskabet. Og selvom pladsen kan være trang, så er der altid plads til små motoriske opgaver som en del af hverdagens rutiner, fx ”hop ud og vask hænder”, og større organiserede aktiviteter, fx stopdans og ”jorden er giftig”.
- **Selvhjulpethed:** Vi ser træning af sko, lynlås, knapper osv som en del af dagens aktivitet, og sætter tid af til, at alle kan nå at gøre alt det, de selv kan, med mindst mulig hjælp.
- **Kropsbevidsthed:** Vi øver os i at være tæt sammen, men også at sætte grænser for sig selv og trække sig væk, hvis man har brug for det. Vi giver gradvis børnene mandat til selv at mærke efter (og reagere på) om de er varme, kolde, tørstige, sultne, trætte osv.
- **Løbende justering af indsats:** Hvis vi vurderer, at et eller flere børn er udfordret på et bestemt punkt, ændrer vi på vores aktiviteter, så de i højere grad støtter barnets/børnenes udvikling, og samarbejder med forældrene om en fokuseret indsats, evt. med hjælp udefra.

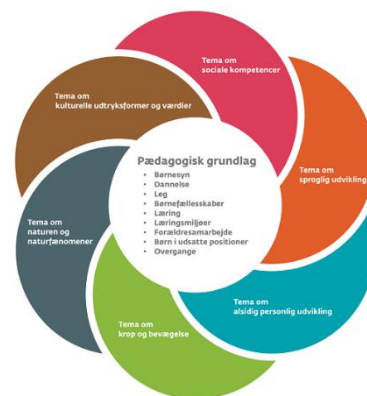
DET KAN DU GØRE DERHJEMME (blandt andet):

- GÅ med dit barn: en tur, til og fra børnehaven, u og handle, op og ned ad trapper. Gå lidt længere, lidt hurtigere, og på forskelligt underlag, fx græs, sand, skovbund.
- Skift noget af skærmtiden ud med bevægelsestid, også indenfor. Lav fx en ”jorden er giftig”-bane hjemme i stuen og sæt musik på.
- Vis dit barn, at du også synes det er sjovt at lege og bruge din krop – på trampolinen, boldbanen, i svømmehallen, i skoven, en lille dans på stuegulvet og så videre.
- Gå til forælder/barn-gymnastik sammen, eller meld dit barn til svømning, heltetræning eller andre hold med alsidig træning.
- Tag dit barn med på løbeturen – fx på cykel. Så får I mere tid sammen, og dit barn kan se dig som rollemodel. Husk dog, at børn under skolealderen ikke må løbetræne.
- Inddrag dit barn i indkøb og madlavning – også når det gælder madpakken. Det øger interessen for maden og mindsker kræsenhed. Gør søde sager til et lille, naturligt krydderi i hverdagen, hverken til belønning, trøst eller noget helt forbudt.
- Giv dit barn lejlighed til at øve sig i at tage tøj på selv, så ofte som muligt. Sørg for, at tøj og sko passer, er nemme at få af og på, og passer til vejret og en aktiv dag. Rygsækken skal sidde godt.

tema: natur, udeliv og science... ...i børnehaven

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

DET GØR VI (blandt andet):

- **Ture:** Vi besøger de lokale naturområder for at opleve dyre- og plantelivet i forskellige miljøer: park, sø, mose, skov og strand. Vi tager lup og bøger med, fotograferer og filmer. Vi tager på Eksperimentariet og leger i Miniverset.
- **Legepladsen:** Vores egen legeplads byder på sand, sten, planter, insekter og fugle, som vi kan sanse og undersøge sammen med børnene, når vi er ude. Her kan vi også sanse vejr, vind, temperatur, lys og mørke. Vi tænder bål, sætter redekasser og foderbrætter op, dyrker spiselige planter og planter, der tiltrækker bier.
- **Kreativt:** Vi bruger ting vi har samlet, eller gengiver ting fra naturen, i kreative processer.
- **Tema, dialog og leg:** Vi taler om vejr, vind og årstider, hvad der sker i naturen og hvad det betyder for fx påklædning og aktiviteter. Vi bruger daglige gøremål og situationer som anledning til at tale om mål og vægt, antal og mængde, størrelse, alder og tidens gang. Vi har legetøj der gengiver naturen, fx dyr, og vi læser bøger, synger sange og leger fælles lege, hvor dyr og natur indgår. Vi følger børnenes interesse og kører små temaer om fx fugle. Vi lægger puslespil og spiller spil, der udfordrer iagttagelse, hukommelse og logisk tænkning.
- **Eksperimenter:** Vi bygger høje tårne og ser, hvornår de vælter, vi ser hvad der sker, når man blander gær i dejen og sæbe i vandet, vi blander farver, leger med is og sne.
- **Bæredygtighed:** Vi sorterer papir og glas, og snakker med børnene om hvorfor man skal spare på vand og elektricitet, og hvordan man passer på naturen omkring sig, fx tager sit skrald med hjem, lader være at brække grene af træerne osv.

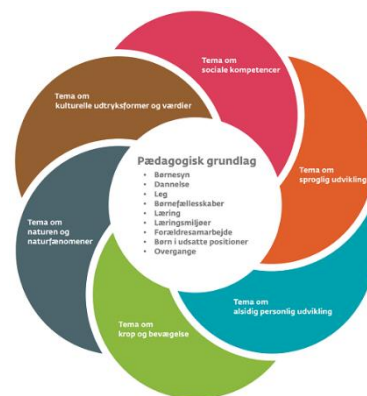
DET KAN DU GØRE DERHJEMME (blandt andet):

- Lad dit barn deltage i indkøb, madlavning og rengøring. Snak om antal, vægt og pris, mål af til baigning, mærk pastaen før og efter kogning, find ud af hvad der sker i vaskemaskinen og tørretumbleren.
- Vær nysgerrig sammen med dit barn omkring naturen i haven, parken, skoven eller pottedplanten. Stil spørgsmål, der får barnet til at undres og iagttage, fx "Hvad mon den edderkop spiser til frokost?". Undersøg små hverdagsfænomener, fx "Tror du isen på vandpytten er tyk nok til at kunne bære dig uden at knække?"
- Slå op i bøger og på nettet for at finde svar på, hvad fuglen hedder, hvorfor bladene falder af træerne, hvor langt der er til månen osv. Dit barn må gerne opdage, at der er tusind ting at vide om den natur, der omgiver os, og at du synes det er spændende.
- Logisk tænkning udspringer af erfaringer med den fysiske verden. Giv dit barn plads til at gøre sine egne erfaringer, fx at en fyldt kande vand skulper over, når man bevæger sig – start en åben dialog om det ("hov, hvordan kan det være at vandet røg ud?") og lad barnet selv finde svaret.

tema: kultur, æstetik og fællesskab... ...i børnehaven

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

DET GØR VI (blandt andet):

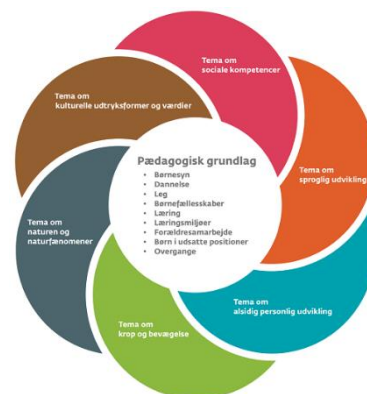
- **Forskellighed som ressource:** Vi starter dialoger om børns forskellige livsforhold, kulturer, udseende, sprog, behov og præferencer. Vi støtter børnene i at fortælle om deres families hverdag og traditioner, og vi laver aktiviteter, der har forskellige kulturer i centrum, fx maddage med international buffet. Vi bruger Engelsk som eksempel på forskellige landes sprog og traditioner.
- **Værksted og kreativitet:** Vi tager udgangspunkt i både sanserne og fantasien, når børnene tegner, maler, klipper, klitrer, modellerer osv. Værkstedaktiviteter indgår i temaarbejde, så børnene kan bearbejde ny viden og ideer, og samtidig få kendskab til farver, materialer og processer.
- **Æstetik:** Vi indretter rummene indbydende og funktionelt, så det er let at blive inspireret og finde plads til leg, og let at rydde op. Vi starter dialoger om børnenes sansemæssige oplevelse af fx musik, billeder, stemninger, og når de selv skaber noget med deres hænder.
- **Kultur som fællesskab:** De daglige fællesskaber som måltider, samling og leg har en kulturel ramme, når vi fx står i kø, skiftes til at tale og lytte, har ansvarsopgaver, siger værsgo og tak, leger gamle sanglege osv. Børnene møder og bliver medskabere af kultur, når vi fx leger med dukketeater og dialogisk læsning, og følger op på børnenes interesser med nyt legetøj, farvelægningsark osv., der afspejler den kultur, som børnene bl.a. møder i medierne.
- **Højtider:** Vi fejrer de danske traditioner som fastelavn, påske og jul, og også Halloween, som er en ny "tradition" i Danmark, med de aktiviteter der traditionelt hører sig til, fx tøndeslagning, æggejagt, Luciaoptog osv. Børnene får samtidig fortællingen om, hvorfor vi fejrer højtiderne.
- **Dalgårdens egne traditioner:** Vi har traditioner for børnene, fx Guldsmedeforløbet for de ældste (koloni, skøjtehal, storeture) og Dalgårdens fødselsdag, og for familien, fx sommerfest og julegløgg. Vi fejrer børnenes fødselsdag, her eller hjemme hos jer, med sang, hurraråb og hjemmelavet gave.
- **Kulturtilbud:** Vi besøger ofte biblioteket, og tager i teateret, ser film, går på museum og andre kulturelle arrangementer/steder.

DET KAN DU GØRE DERHJEMME (blandt andet):

- Læs, syng, gå på museum, se film og teater sammen med dit barn – gå på biblioteket og find inspiration. Tag gerne udgangspunkt i, hvad du selv syntes var sjovt eller spændende som barn.
- Tegn, mal og klip sammen med dit barn, det øger barnets glæde ved at udfolde sig kreativt.
- Start en samtale om dit barns "produktioner". Det er bedre at sige "Fortæl mig om din tegning" end at sige "Den er flot" – børnene har mere brug for dialog end for bedømmelse.
- Tal positivt med dit barn om mennesker med anden kulturel eller familiemæssig baggrund end jeres egen. Søg viden sammen om det liv, børn lever i andre familier eller andre lande, fx gennem bøger og film.
- Hvis jeres baggrund ikke er den traditionelt danske kultur, så fortæl os om jeres traditioner og højtider, og tag gerne billeder eller ting med, som barnet kan vise frem og fortælle om.

tema: social udvikling... ...i børnehaven

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

DET GØR VI (blandt andet):

- **Relationer:** Der er god tid og plads til at lege. De voksne italesætter børnenes styrker og interesser over for de andre børn, og støtter dannelsen og opretholdelsen af legefællesskaber. De voksne opfordrer til gensidig hjælp og omsorg. Stjerne mødes i aktiviteter på tværs for at give børnene flere muligheder for relationsdannelse og erfaring.
- **Samling:** Vi øver os i at vente på tur, række hånden op, lytte til hinanden. Vi taler om forskellige emner, der har med sociale regler, relationer og følelser at gøre, og bruger materialerne fra Fri for Mobberi.
- **Spil og aktiviteter:** Vi spiller spil og leger lege, hvor man skiftes, venter på tur, og modtager kollektive beskeder.
- **Tur:** Vi øver os i at færdes som flok i mange miljøer, fx skov, museum, bibliotek, offentlig trafik.
- **Selv- og medbestemmelse:** Børnene har mange muligheder for selvvalgte aktiviteter i dagens løb, og børnenes interesser og forslag bidrager til de voksnes planlægning. De voksne gør det samtidig tydeligt, hvornår børnene ikke har et valg.
- **Konfliktløsning:** Børnene støttes i at finde forståelse for hinandens intentioner og synspunkter, og løse konflikter selv. Børnene hjælpes til at give og modtage afvisninger på en acceptabel måde og respektere hinandens grænser.

DET KAN DU GØRE DERHJEMME (blandt andet):

- Vær en god rollemodel for dit barn. Snak pænt om andre (børn, forældre, personale). Vis, at problemer og konflikter kan løses, og relationer kan genoprettes.
- Snak med dit barn om relationer og forskellighed. Hjælp barnet til at forstå og være tålmodig med de børn, der har mange udfordringer i deres liv.
- Lav legeaftaler med forskellige børn, og undgå at dyrke "bedsteven/bedsteveninde"-relationer for meget. Lær dit barn at være en god "vært" for sine gæster.
- Giv dit barn medbestemmelse i passende omfang. Lad barnet opleve succesen ved at træffe et godt valg. Men gør det også tydeligt for dit barn, når det ikke har et valg.
- Snak med personalet i børnehaven, hvis dit barn giver udtryk for, at noget i det sociale samspil på stuen er svært.

tema:

kommunikation og sprog... ...i børnehaven

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

DET GØR VI (blandt andet):

- **Sproglig opmærksomhed og rollemodel:** De voksne har hele tiden børnenes sproglige udvikling i bevidstheden – både når vi taler med hinanden og med børnene. Vi er opmærksomme på børnenes initiativer til kommunikation, og giver dem tid til at udtrykke sig. Vi inviterer børnene til samtale om de ting, der optager dem, også fælles samtaler med flere deltager (fx under måltiderne).
- **Dialog i hverdagen:** Vi snakker om de ting, børnene oplever, både hjemme og på tur, og om ting, der er sket og ting der skal ske. Vi hjælper børnene med at udtrykke følelser og intentioner, og støtter deres kommunikation i samspillet med os og med hinanden: Vi giver dem sproglige redskaber til at indgå i relationer og løse konflikter.
- **Samling og aktiviteter:** Vi taler med hinanden og venter på tur. Vi synger sange fra sangbøgerne, bruger rim og remser, fortælling, højtlesning og dialogisk læsning. Vi klapper stavelser og introducerer bogstaver og sproglyde. Vi spiller spil, fx billedlotteri, leger med overbegreber og modsætninger, og quizzer om almenviden på børneniveau. Vi læser højt, og børnene genfortæller elementer og snakker om temaer fra historien.
- **Tema/fokusområder:** I temaforløb introduceres nye ord og begreber, også abstrakte begreber som fx "gamle dage" eller "højtider". I Guldsmedeforløbet fremlægger børnene ny viden for hinanden.
- **Visualisering:** Tegninger, fotos og genstande supplerer ord og begreber, fx under temaforløb. Alfabetet hænger fast fremme på stuerne.
- **Løbende justering af indsats:** Hvis vi vurderer, at et eller flere børn er udfordret på et bestemt punkt, ændrer vi på vores aktiviteter, så de i højere grad støtter barnets/børnenes udvikling, og samarbejder med forældrene om en større indsats, evt. med hjælp udefra.

DET KAN DU GØRE DERHJEMME (blandt andet):

- Vær en god rollemodel. Giv samtalen med dit barn tid og fuld opmærksomhed, og lad være med at afbryde.
- Sluk for TV og radio mens I spiser, leger, laver mad osv., så barnet kan koncentrere sig og høre de små nuancer i sprogets lyde.
- Tag barnet med i hverdagens rutiner, og snak om alt, hvad I gør. Leg med ord og lyde, snak fjollesnak, find på rim og remser. Syng sange, som barnet kender, eller som du selv kender.
- Brug ugeplan og dagbog/billeder på Genvej til at snakke med barnet om, hvad det oplever i børnehaven.
- Læs for dit barn – gør højtlesning til en rutine. Et kvarter hver dag har enormt stor betydning senere hen, når barnet kommer i skole. Få evt. personalets eller bibliotekarens hjælp til at vælge bøger, der passer til barnets niveau og interesser. Læs gerne samme bog mange gange, og snak om, hvad der sker i bogen, så barnet selv får lov at sætte ord på, hvad det er optaget af.
- Hvis I taler et andet sprog end dansk i hjemmet, så hold fast i det, og sørg for at barnets udvikling på modersmålet følger med udviklingen på dansk. Lån fx de samme bøger, som børnehaven læser, og snak om bogens indhold på jeres eget sprog.

tema: alsidig personlig udvikling... ...i børnehaven

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

DET GØR VI (blandt andet):

- **De voksnes tilgang:** Vi er nærværende og empatiske i mødet med børnene, tilgængelige når børnene har behov for hjælp, forudsigelige i vores reaktioner, insisterende i vores bestræbelse på at skabe tryghed og selvværd hos børnene, og anerkendende over for deres ret til at tænke og føle selvstændigt, også når deres tanker og følelser kommer "på tværs" af regler og rutiner.
- **Barnets nærmeste udviklingszone:** Vi udfordrer børnene på det niveau, de er i deres udvikling, så de hele tiden oplever en tilpas blanding af "jeg kan" og "jeg vil gerne kunne". Vi sætter ord på, at det er sejt at blive ved med at øve sig på noget svært, fx skøjteløb, og at man må sige "pyt" og prøve igen, når noget mislykkes.
- **Fordybelse:** Vi indretter os fysisk og sætter pædagogiske rammer op, som gør det muligt for børnene at holde fokus på en selvvalgt eller fælles aktivitet længst muligt, fx små faste spisefællesskaber, legezoner, aktivitetsgrupper m.v.
- **Medindflydelse:** Vi tilrettelægger vores aktiviteter på en måde, så børnene får noget at vælge imellem. Vi lytter til børnenes forslag og interesser, og prøver at indarbejde dem i planlægningen. Børnenes har masser af fri tid til at lege selvvalgte lege. Vi støtter børnene i at forhandle legens indhold og udvikling, så alle føler at de er med til at bestemme.
- **Ens og forskellig:** Vi italesætter det nødvendige "vi", som kan være vigtigere end "jeg", fx når man skal gøre noget i fællesskab. Vi taler med børnene om forskellige forudsætninger, færdigheder og præferencer som en naturlig del af livet – alle har lov at deltage på egne betingelser, og alle har noget de er gode til og noget de skal øve sig på.
- **Intentioner og følelser:** Vi bruger bl.a. Fri for Mobberi til at snakke om følelser i os selv og hinanden. Vi sætter ord på empatien – "hvordan tror du han har det, når han ikke må være med?" og giver redskaber til at sige fra og løse konflikter.

DET KAN DU GØRE DERHJEMME (blandt andet):

- Fortsæt de gode rutiner, der sikrer dit barns grundlæggende behov, fx madro, faste sengetider (også i weekenden) og kvalitetstid med mor og/eller far (leg, højtlesning, gå ture)
- Sørg for at udstyret er i orden og i møder til tiden, så dit barn får en god, tryk start på dagen.
- Lad dit barn gøre ALT hvad det kan selv (tøj, oprydning osv). Husk, at grænsen for hvad barnet kan flytter sig hele tiden; vær hele tiden et skridt foran og lad barnet øve sig på det, der er svært.
- Giv dit barn faste opgaver hjemme, fx at dække bord, fodre katten og lægge tøj på plads, og inddrag barnet i indkøb og madlavning. Det styrker selvværdet at føle sig nyttig.
- Vær en god rollemodel for dit barn – tal empatisk og respektfuldt om andre mennesker.